

שבועי

מוסף

יום ליום

ד' בכסלו תשע"ד / 7 בנובמבר 2013

(צילום: אריזון ענק יוסף)

הביקור ההיסטורי באיראן

הגאון רבי אליהו בן חיים שליט"א, אב"ד דקווינס שבניו יורק, משחזר את הביקור ההיסטורי של מרן רבינו זצוק"ל בפרס, וחוזר 50 שנה אחורה, לרגעים המופלאים עם מרן בישיבת "פורת יוסף"

מפורקת לא

הגאון רבי אליהו
בן חיים שליט"א

סח רבינו סאור העולם דצוק"ל

יוסף גלעד

עם מלאות השלושים להסתלקותו של מרן פוסק הדור זצוק"ל, נאות הגאון רבי אליהו בן חיים שליט"א, אב"ד דקווינס שבניו יורק, לחזור 50 שנה אחורה, ולשחזר אותם רגעים מופלאים מחייו של מרן בישיבת "פורת יוסף", מהביקור ההיסטורי באיראן, בזמן כהונתו כרבה של קהילת המשהדים באיראן ♦ וגם: הספרן שנותר בהלם, הטבעת הירוקה עם האבן היקרה שקיבל מרן, ואילו ציונים היה מחלק מרן זצוק"ל לתלמידיו? אפרים גלעד עם הראיון הבלעדי והמיוחד ♦ מסמך נדיר

מאות מטרים מהבית שלנו. כשהייתי ילד בן 12-13 הייתי אוהב ללכת לשיעורים של מרן זצוק"ל, ביחד עם החברים לספסל הלימודים והיינו מהופנטים. מרן היה אז ממש צעיר - בגיל 33 לחייו, מיד כשחזר ממצרים, והיה מדבר בשפה שגם האנשים הפשוטים יבינו אותו. היו לו הרבה חן וכריזמה, והיה מצליח למשוך את כל התושבים בשכונה כמו מגנט, כבר בצעירותו.

"אני זוכר שהיה לו תמיד ש"ס קטן אמריקאי מעל ראשו, ותמיד כשהיה מספר את הסיפורים של התלמוד, היה מוציא את הגמרא ופותח במקום. היינו מלאי התפעלות ממש. לפעמים היה מדפדף דף או שניים, אבל ברוב המקרים היה פותח וקורא על המקום. "בצעירותי זכיתי לשמוע ממנו הרבה שיעורים".

- גם אתם למדתם בישיבת פורת יוסף? "אכן, כשגדלתי קצת הלכתי ללמוד בישיבת פורת יוסף, ומרן זצוק"ל היה זוכר אותי, בגלל שהייתי מגיע לשיעורים שלו. באחת הפעמים הוא הגיש לי ערמת דפים ואמר לי: 'קח את הניירות הללו, לך למדפיס ותיתן לו אותם'. הצצתי בדפים, זו הייתה תשובה בהלכה בעניין חציצה בטבילה, ובצדי הדפים היו הגהות אחרונות לפני הדפוס. קראתי את הדפים בשקיקה, ומיד הלכתי למדפיס והבאתי לו אותם.

"בזמן שלמדתי בפורת יוסף, מרן זצוק"ל היה הבוחן של הישיבה. הוא היה מגיע פעם בשבוע, ובוחן את תלמידי הישיבה. והמבחן שלו היה כך: הוא היה נותן לתלמיד את הגמרא ביד, והיה מדקדק מאוד, מה הפשט, מה השאלה, מה התשובה, מה רש"י אומר, מה התוספות מקשים, וכן הלאה עם שאר המפרשים. מרן זצוק"ל היה דייקן מאוד, ואת זה אני חושב שהוא קיבל ממורו ורבו ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל.

"הוא היה ידוע בחלוקת ציונים למבחנים. 'מצוין' זה היה טוב, 'טוב מאוד' זה היה לא טוב, ו'טוב' זה היה גרוע... הוא אף פעם לא נתן ציון פחות מטוב, תמיד עודד את התלמידים, ולא רצה לפגוע בהם או לבייש אותם".

- ובזמנו היכן שכנה ישיבת פורת יוסף? "זה היה בזמן שאחר מלחמת סיני, נדדנו בין כמה בתי כנסת בשכונת הבוכרים, וביום מן הימים זכינו לבניין יפה

ומסודר בשכונת גאולה, היכן ששוכנת הישיבה כיום. ואז, כשרבי עזרא עטיה כיהן כראש הישיבה, הייתי הולך

את הגאון רבי אליהו בן חיים שליט"א, פגשנו בכולל שהוא עומד בראשותו, ברובע קווינס שבניו יורק. מדי יום הוא מגיע לכולל, ויושב והוגה בתורה ביחד עם אברכי הכולל, תלמידי חכמים בפני עצמם. במהלך היום הוא אף מרביץ תורה לעדרים ב'ישיבה יוניברסיטי'. מכיריו מספרים על אישיות מיוחדת, בעל זיכרון גדול מאוד. האברכים בכולל מוסיפים כי הרב בקיא עצום בש"ס ובפוסקים, ורבים נושעו מברכותיו ועצותיו. שלושים שנה הוא מתגורר כאן במקום, מכהן כאב בית הדין של קווינס, רבה של הקהילה היהודית מהגדולות בניו יורק המונה כשלושת אלפים איש(!), ונחשב כאחד מגדולי הפוסקים באמריקה כולה.

מאות איש מגיעים מדי יום לבית הדין שהרב עומד בראשותו, הפעיל במשך כל ימות השנה, והרב פוסק ומשיב להם בכל העניינים. את הסמיכה לרבנות הוא קיבל בגיל צעיר מאוד על ידי ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל, הגאון רבי יעקב עדס זצ"ל, ובעל ה"ציץ אליעזר", הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל.

בצעירותו, כיהן הרב אף כרבה של קהילת המשהדים באיראן במשך כארבע שנים, ואף זכה לקבל את פני מרן זצוק"ל בביקורו המפורסם באיראן.

המארח שלנו, ר' עמנואל פרטוש ורעייתו, המשמש כחזן בקהילת "אנשי שלום", מבקש מהרב את רשותו לכך שנשוחח עמו על אותם ימים עברו. הרב, ששומע שמדובר בעיתון שהוא שופרו של מרן זצוק"ל, נעתר לבקשתו, ומפליג עמנו לאותם ימים.

ר' עמנואל מציין בפנינו, כי בקבלת פנים שערך להראש"ל הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א בקהילתו, עוד בטרם עלה שמו כמועמד לכס הראשון לציון הנכבד, ציין הרב בן חיים בקבלת הפנים כי בקרוב יכהן הגר"י יוסף כראש"ל, ויהי לפלא. "מיד לאחר שנבחר", מוסיף ר' עמנואל, "הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שוחח עם הרב בן חיים טלפונית, והזכיר לו את נאומו..."

הבוחן של פורת יוסף

- ברשות הרב שליט"א, אני רוצה לחזור עם הרב לימי הילדות. היכן התגוררתם בירושלים?

"גרנו בשכונת בית ישראל ליד הבוכרים, ומרן מאור עינינו הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל היה נותן שיעורים בבית הכנסת 'שאל צדקה', שהיה במרחק של כשלושת

מימין לשמאל: הרב שרבני, הרב יהודה צדקה ומרן זצוק"ל בוחנים את תלמידי "פורת יוסף"

בלימוד. זכיתי לראות את ההערכה והאהבה הגדולה שהייתה בין שניהם. אני זוכר תמיד הערכה וכבוד גדול מצד חכם בן ציון למרן זצוק"ל.

"כשהייתי בגיל 14 ישבתי בשיעור של מרן בבית הכנסת 'שאלו צדקה', והגיעה אישה עם שאלה בדיני טריפות, ומרן זצוק"ל שלח אותה לחכם בן ציון אבא שאלו צדקה"ל. והיו מקרים להפך, שחכם בן ציון היה שולח אנשים עם שאלות הלכתיות למרן זצוק"ל. כזו הייתה ההערכה ביניהם".

"זכינו בדור שלנו שהקב"ה שלח לנו הספרדים, שני מלאכים ממש", ממשיך הרב בן חיים, "אחד מורה גדול, שזה חכם בן ציון, והשני פוסק גדול שזה מרן זצוק"ל, שהיו כמלאכים ליהדות ספרדית. ואלמלא הם, יהדות ספרד הייתה ברמה אחרת.

"מרן זצוק"ל החיה את היהדות הספרדית ואת פסקי ההלכה כדעת מרן הבית יוסף. עד לתקופת הרב עובדיה היו כולם משתמשים בספרי תורה משוחים, והוא שינה את זה אצל הספרדים. וכן רוב האנשים היו משתמשים בתפילין פשוטות ובזכותו הניחו תפילין מהודרות. וכן לגבי הנחת תפילין של רבינו תם שבזכותו התחילו להקפיד בזה. וכן רוב האנשים היו אוכלים מצות רגילות בפסח ורק בליל הסדר היה משתמשים במצות שמורות. הוא השפיע על האנשים לאכול מצות שמורות בכל ימי חג הפסח. היה ידוע תמיד שאשכנזים מדקדקים במצוות יותר מהספרדים, והוא בא ושינה את זה ועשה אותנו כשוויים אליהם ואפילו יותר. כמו למשל לעניין אכילת בשר בהמה. תמיד הספרדים היו אוכלים את שחיטת האשכנזים, שלא היו מקפידים בעניין הסיירות וכדו'. ובא מרן זצוק"ל, ופסק כדעת מרן הבית יוסף, שחייבים הספרדים להקפיד בזה, וכמובן הפסיקו הספרדים לסמוך על שחיטת האשכנזים.

"זאת אומרת, מרן זצוק"ל נתן לנו הספרדים הרבנים, הדיינים ופשוטי העם, להרגיש שאנחנו מקפידים ומדקדקים במצוות יותר מהאשכנזים. וזה נתן רוח חזקה מאוד בכל יהדות ספרד בעולם, שיש לנו ב"ה על מי לסמוך, על רבותינו גדולי הפוסקים הספרדים, שהם הרמב"ם, הרשב"א, מרן הבית יוסף ועוד. וכל זה נזקק לזכותו של מרן זצוק"ל".

הטבעת הירוקה שמרן זצוק"ל קיבל באיראן

- אתם זוכרים את הביקור המיוחד של מרן זצוק"ל באיראן?

"מרן זצוק"ל הגיע לאיראן בשנת תשל"ו, לפני חג שבועות. הייתה שם בעיה בעניין הירושות, היו שרצו לתקן שגם בנות יזכו בירושה (ידוע שבדיני ממונות יש כוח בידי ב"ד לתקן תקנות), וכשהגיע מרן זצוק"ל למקום הייתה ממש התלהבות גדולה מאוד. הוא דיבר בכל הקהילות, כמובן בעברית, ותרגם אותו אדם ושמו דויד, שהיה לו זיכרון נפלא והוא היה מתרגם בדיוק. מאות אנשים באו לשמוע את מרן זצוק"ל.

"אני הייתי הרב והחזן בבית הכנסת של קהילת המשהדים, ומרן בא והתפלל אצלנו בשבת. הייתה אווירה מרוממת מאוד והתרגשות גדולה. היה אדם בשם זר, שהביא למרן טבעת יקרה ומכובדת עם אבן ירוקה ושם לו אותה על היד.

"באחד מימות השבוע, עשינו סעודה גדולה לכבוד מרן זצוק"ל. שחטתי בשר ועופות לכבודו. ומרן דיבר שם וחזק את הקהילה.

אני זוכר שבאנו כל הרבנים וראשי הקהילות לקבל את פניו בשדה התעופה. ומיד כשהוא ירד מהמטוס, הוא אמר לי: 'שמעתי את הפעולות הרבות

ישיבת "פורת יוסף" שגלתה והתפזרה בבתי הכנסת בשכונת הבוכרים. חלק מהתלמידים בבית הכנסת "צופיף" מאזינים לשיעורו של ראש הישיבה הגאון רבי אפרים הכהן, אביו של חכם שלום הכהן. מרן זצוק"ל נראה בשורה הימנית

"בזמן שלמדתי בפורת יוסף, מרן זצוק"ל היה הבוחן של הישיבה. הוא היה מגיע פעם בשבוע, ובוחן את תלמידי הישיבה. והמבחן שלו היה כך: הוא היה נותן לתלמיד את הגמרא ביד, והיה מדקדק מאוד, מה הפשט, מה השאלה, מה התשובה, מה רש"י אומר, מה התוספות מקשים, וכן הלאה עם שאר המפרשים"

"יום אחד הוא ראה את מרן זצוק"ל עובר ליד הספרייה. קרא לו ואמר, 'מחילה חכם עובדיה, אולי כבודו יכול לעזור לי למצוא מי חיבר את אותם הספרים?' ונענה מרן זצוק"ל לבקשתו. ומספר אותו אדם, שמרן היה קורא שורה אחת בלבד בספר, ואומר מיד, 'זה ספר פלוני שחיבר אותו רב פלוני'. וכולם השתוממו מידיעתו העצומה"

עובדיה', יצא לו שם גדול. וכשהוציא את ספרו 'ביע אומר', זה כבר היה משהו עולמי. והוא היה אז צעיר מאוד, כבן 34. ממש התקיים בו הפסוק 'בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מיליהם'. כולם חיכו למוצא פיו כבר אז, והוא התקבל כאחד מגדולי הפוסקים שבדור. אני זוכר שהרב עזרא עטיה אהב אותו מאוד ואפילו העריץ אותו".

בקול סיני עם הרב בר שלום

"לאחר מכן, בשנת תשכ"ה, כשהייתי בגיל 24, ממשיך הגאון רבי אליהו בן חיים במונולוג מימי צעירותו, "עברתי ללמד בישיבת בית הרש"ל קול סיני, ומרן זצוק"ל היה בא בכל יום ישיבי ובוחן את התלמידים שלי על ההספק השבועי. אני הייתי נחשב כראש ישיבה ומרן זצוק"ל היה מעליי. ובכיתה נוספת בישיבה היה מלמד הגאון רבי יוסף בר שלום שליט"א, רבה של העיר בת ים.

בזמן לימודיי בישיבת "פורת יוסף", למדתי במשך שנה אצל הרב בן ציון אבא שאלו צ"ל מסכת קידושין. ואצלו גם כן התפתחתי מאוד

להיבחן אצלו ולדבר איתו בלימוד. מי שהכיר את רבי עזרא עטיה ואת מרן זצוק"ל, ידע להבחין כי מרן אימץ את שיטת הלימוד של רבי עזרא, שהייתה שיטת לימוד ספרדית בעיון מעמיק עד להבנה אמיתית של הסוגיה. אצל מרן אף פעם לא היה את המושג להבין 'בערך'. או שהבנו הסוגיה על בוריה, או שלא הבנו בכלל. תמיד הייתה הבנה ברורה".

- אחרי פורת יוסף, היכן המשכתם ללמוד? "כשהייתי נער בן 19 עברתי ללמוד בישיבת הרב יצחק ניסים, ומרן זצ"ל היה מלמד שם 'אבן העזר' פעמיים בשבוע, והייתי משתתף בשיעורים. הישיבה לא מנתה תלמידים רבים, רק כמה תלמידים בודדים, כך שהיה לנו קשר אישי גדול יותר עם מרן זצוק"ל. לא אשכח, כשהייתי בגיל 20 (מרן היה אז בגיל 40 לערך), ראש הישיבה שם היה הרב אריאלי (לערך), והוא היה אשכנזי. והיה אומר על מרן זצוק"ל בהתפעלות, שהוא בקיא גדול בכל ספרי רבי עקיבא איגר וכל שאלה שאני שואל אותו ברבי עקיבא איגר הוא יודע. גדולי האשכנזים התפעלו ממנו מאוד. "כשמרן זצוק"ל הדפיס את ספרו 'חזון

מרן זצוק"ל מוסר שיעור בבית הכנסת "שאלו צדקה", בשנת תשי"ב

מרן זצוק"ל מוסר שיעור בישיבת "ראשית חכמה" עם כינונה, כשלצידו נראה הגר"ש אטון זצ"ל

הגאון רבי אליהו בן חיים שליט"א

רבינו זצוק"ל, כל הקהילות בניו יורק התעטפו באבל כבד מאוד. ערכו עצרות מספר בכל מקום ומקום כשציבור גדול מאוד משתתף בהספדים. פטירתו של מרן זצוק"ל היא אבידה שלנו שאיבדנו אדם כמוהו, הוא היה משפיע בכל ענייני היהדות בעולם. אצלנו בבית הדין כמו בכל בתי הדין בעולם, משתמשים תמיד בפסקיו של מרן זצוק"ל בכל השאלות שמגיעות בפני בית הדין.

"פעם הגיע יהודי להגאון הרב וויס, גאב"ד העדה החרדית, ושאל אותו שאלה בעניין קריאת המגילה במקומות המסופקים, וענה לו הרב את דעתו. ואמר לו, לא רק דעתי כך, אלא כך היא דעתו ג"כ של מרן הרב עובדיה יוסף, והראה לו את תשובתו של הרב בעניין בספרו. אותו אדם היה מופתע מאוד, ואמר לו, כבודו משתמש בספרים שלו? וענה לו הרב, בוודאי! כולם משתמשים בספריו.

"בעדה החרדית ובחסידיות סאטמר, למרות שהיו חלוקים עם מרן זצוק"ל בדברים מסוימים בהשקפה וכדומה, היו משתמשים בספריו. אין מחבר ספר שמכבד את עצמו, שלא ציטט את מרן זצוק"ל".

מעשה עם חכם עובדיה

- יש איזה מעשה שלא תשכחו לעולם שאירע עם מרן זצוק"ל?

"כשהייתי בחור בגיל 16 ומרן זצוק"ל היה בערך בגיל 36, סיפר לי הספרן של ספריית ישיבת 'פורת יוסף', שיום אחד הם קיבלו משלוח גדול של מאות ספרים ממרוקו, תוניס, אלג'יר ועוד, והוא היה ממיינ ומסדר אותם בספרייה, והיו 20 ספרים שלא היה מוזכר בהם כלל מהו שם הספר, ומי המחבר. ואף אחד לא ידע להגיד מי המחבר שלהם.

"מרן זצוק"ל הגיע לאיראן בשנת תשל"ו, לפני חג שבועות. הייתה שם בעיה בעניין הירושות, היו שרצו לתקן שגם בנות יזכו בירושה וכשהגיע מרן למקום הייתה ממש התלחכות גדולה מאוד. הוא דיבר בכל הקהילות, כמוכן בעברית, ותרגם אותו אדם ושמו דויד, שהיה לו זיכרון נפלא והוא היה מתרגם בדיוק. מאות אנשים באו לשמוע את מרן זצוק"ל"

"מי היו המשתתפים בשיעור בבית הכנסת 'שאל צדקה'? הם היו אנשים פשוטים. והיום, כל הבנים והנכדים שלהם תלמידי חכמים חשובים. מרן זצוק"ל היה נותן בכל יום שיעור של שיעורים ב'שאל צדקה'. אדם גדול כמוהו, עזב גם את עסקי הבית שלו, וגם את עיסוקיו הרבים, כתיבת הספרים, וישב עם האנשים הפשוטים כדי לקרב אותם. זה מראה איזה אישיות הוא היה. שאצלו המטרה הייתה שהיהודים יהיו קרובים ליהדות ככל שאפשר, ולא הלך רק למקומות שיהיה לו כבוד מהם. וזה היה גם ללא שכר כלל. הוא גידל אותם ממש 'כאשר יישא האומן את היונק'. אנחנו הפסדנו אדם גדול כמוהו. הוא היה חד בדורו. מה שבא כל כך הרבה אנשים להלוויה שלו, מה שלא היה מזמן משה רבינו, זה לא רק בגלל גדלותו בתורה. זה הרבה בגלל אהבת ישראל שהייתה בו, כולם הרגישו קשר אליו.

הצליח להשפיע על כל הציבור. גם אם מדובר באנשים פשוטים ביותר, או במספר מועט של משתתפים. אדם כמו מרן זצוק"ל, לא היה לעם היהודי שנים רבות. אני לא יודע אם מתוך 7 מיליארד אנשים בעולם, יש אדם עם זיכרון כמו של מרן זצוק"ל. הוא היה משהו ממש לא מציאותי. לא שייך לעולם הזה. כולם יודעים זאת וזה אמת. למרות גדולתו, היה מגיע לכל מקום שהבין שבכוחו להשפיע. ואפילו לבתי ספר וגני ילדים, על ידי שיראו אותו תהיה להם יראת שמים ואהבת תורה.

"מי היו המשתתפים בשיעור בבית הכנסת 'שאל צדקה'? הם היו אנשים פשוטים. והיום, כל הבנים והנכדים שלהם תלמידי חכמים חשובים. מרן זצוק"ל היה נותן בכל יום שיעור של שיעורים ב'שאל צדקה'. אדם גדול כמוהו, עזב גם את עסקי הבית שלו, וגם את עיסוקיו הרבים, כתיבת הספרים, וישב עם האנשים הפשוטים כדי לקרב אותם. זה מראה איזה אישיות הוא היה. שאצלו המטרה הייתה שהיהודים יהיו קרובים ליהדות ככל שאפשר, ולא הלך רק למקומות שיהיה לו כבוד מהם. וזה היה גם ללא שכר כלל. הוא גידל אותם ממש 'כאשר יישא האומן את היונק'. אנחנו הפסדנו אדם גדול כמוהו. הוא היה חד בדורו. מה שבא כל כך הרבה אנשים להלוויה שלו, מה שלא היה מזמן משה רבינו, זה לא רק בגלל גדלותו בתורה. זה הרבה בגלל אהבת ישראל שהייתה בו, כולם הרגישו קשר אליו.

"סיפר לי מישהו שפעם ראה את מרן זצוק"ל בעיר תל אביב. עוד לפני שהיה רב ראשי בת"א. שאל אותו מה כבודו עושה פה? וענה לו הרב, שמעתי שיש כמה אנשים שרוצים לשים את ילדיהם בחינוך חופשי ואני רוצה שיקבלו חינוך דתי..."

- איך התאבלתם על מרן זצוק"ל בארץ הגולה?
"לאחר שנודע בצער רב על פטירתו של

שאתה עושה בפרס, תחזקנה ידיך'..."
"ובעניין הירושות, מרן קיבל את השאלה ולאחר שחזר לארץ, שלח מכתב תשובה שאם הקהילה מסכימה וכולם מסכימים לעשות תקנה של ממון, אפשרי הדבר. ואם אינני טועה, הוא כתב על זה תשובה באחד המקומות בספריו.

"הביקור ההיסטורי הזה היה מרגש ומכובד מאוד. כולם כיבדו אותו, וליוו אותו לאורך כל הביקור. מרן התארח בביתו של הרב הראשי של טהרן הרב דוד שופט זצ"ל, ואשתו רחל (אחותו של הרב מרדכי אליהו זצ"ל) הכינה את כל ארוחות השבת לכבוד מרן זצוק"ל.

"כמובן, כל הרבנים רצו לארח את מרן זצוק"ל בביתם, אך מרן זצוק"ל העדיף להתארח אצל הרב הראשי, כדי שתהיה לביקור השפעה גדולה יותר.

"אני זוכר, שבשבת כיבדו את מרן זצוק"ל בעליית שיש, ומרן קרא בתורה. הפרשה באותה השבת הייתה פרשת במדבר, ומרן חזר לארץ, ממש בערב חג שבועות, לאחר ביקור של שבוע.

"במשלחת עם מרן זצוק"ל הגיעו גם כמוכן הרבנות ע"ה, שהייתה אישה מיוחדת מאוד מאוד וגדלותה הייתה ניכרת עליה מיד, וכן עו"ד נביא ועוד כמה אנשים. אם אינני טועה, מרן זצוק"ל נפגש גם כן עם הנשיא או ראש הממשלה באיראן. בביקורו באיראן, מרן זצוק"ל עודד אותי מאוד והרים את קרני בעיני הציבור. ההשפעה של ביקורו הייתה מורגשת מאוד."

אחד מתוך 7 מיליארד

- כבר אז הייתה למרן זצוק"ל השפעה כל כך גדולה על הציבור?
"אכן. מרן זצוק"ל היה מגיע לכל מקום שהוא הבין שביכולתו להשפיע, והוא אכן

הכחדת החשמונאים והלקח האקטואלי

המצווה: יהודה ואלעזר המכבים.
אז נכנסו לבית המקדש ומצאו פח שמן טהור אחד ונעשה להם נס תנוכה המפורסם, שבו, שמן האמור להספיק להדלקת יום אחד של מנורת המקדש, הספיק לשמונה ימים. שמונה ימים, זה הזמן שהיה דרוש להם כדי לייצר שמן חדש.

לאחר כל זאת, בזמן שלטון המכבים היו עוד מלחמות משנה. במהלכם, נחטף יוחנן על ידי ערבים ונרצח. יונתן, אף הוא, נמשך במרמה לעכו ושם הרגוהו. שמעון המכבי, נרצח בידי חתנו, שרצה ליורשו. שנים לאחר מכן, הורדוס בן אנטיפטר, רוצה להפקיע לגמרי את המלכות מידי החשמונאים. הוא הרג את כל זכרם, כולל את אשתו החשמונאית וילדיו ממנה. הגיבורים המכבים, וכל החשמונאים בעצם, הוכחדו כליל מעל פני האדמה. מלכות יהודה איבדה את עצמאותה בעקבות כך.

"תחילתם של החשמונאים הייתה יפה מאוד, מפני שכל מעשיהם היו לשם שמים ולשם תורת ישראל. אמנם, אחריתם הייתה מרה, כי לא כיוונו לנהל את ענייניהם כהלכה ושנאו זה את זה" (הספר "בני חשמונאי" - כ' הלב 67).

המציאות, בהתאם למבחן

סיפור החשמונאים אקטואלי לימינו. במיוחד לימינו. הננו חוזים בדבר קורע; ציבורים מסתכסכים בתוכם פנימה, כאשר כל אחד מהצדדים, מונע על ידי גדולי דור צדיקים, שמצאו לנכון לחלוק זה על זה. כל זאת ועוד, דווקא בעידנא דלפיד ויש עתיד. הלהבות מיתמרות בבית מאש כוחותינו. רבש"ע, מה יהיה? חז"ל הקדושים לימדנו, שהקב"ה מייצר את מציאותיות הדור, בהתאם לניסיונות הרוחניים שבהם אנו צריכים להיבחן עכשיו. כלומר, בוראנו מייצר תנאים להתגברויות או כישלונות, בנושאים שהם בתקופתנו 'תיקון הדור'. כלומר, סביר להניח, ש'ניסיון דורנו', הנו; האם אני מרכל ומזלזל במי שלא חושב כמוני.

כבר שמענו בחודש האחרון על תופעת העולים לצינונו של מרן זצוק"ל, חלק מהם עם עשרה אנשים, ומתחננים למחילה... למה נצבור חובות חרשים על גדולי הדור שליט"א, אלו שהקב"ה נתן בלבם לחשוב אחרת ממה שחושב הצדיק שאני קשור אליו? מציאות זו, שהבורא מכניס בלבם דברים שונים, זהו עבור צירופו ועמידותו בניסיון המחלוקת, לא בשביל שניפול בזה ובכך ניכשל בשליחותו, אלא כדי שנתרומם ו'נתקן' עצמנו על ידי ההימנעות מזה.

איפה שזה לא יהיה, בכיתה, בשכונה, בין צוות העובדים ואפילו בין מתחרים; כבוד הדדי הנו ערובה, לשלמותו, לשלומי ולשמירתו ולשלולתו של מבצרנו, ולהשראת הסיעתא דשמיא במקומנו, בחילנו, בכיתתנו ובארמנותינו.

"ויהי בימי אנטיוכוס מלך יון מלך גדול וחזק היה ותקיף בממשלתו וכל המלכים ישמעו לו: והוא כבש מדינות רבות ומלכים חזקים והחריב טירותיהם והיכליהם שרף באש ואנשיהם בבית האסורים אסר". כך פותחת "מגילת בני חשמונאי".

תקופת מלחמות החשמונאים, הייתה שסועה ומקוטבת בתוך עמנו. המתיוונים הגיעו לעמדות מפתח וחלשו על הנעשה בארץ. אפילו כוהנים שעבדו באותו זמן בבית המקדש, נטו אל הצד השמאלי קיצוני של המפה הפוליטית. בפרגמאטיות ובחיוכים, הם נתנו לרוח יוון לנשוב על הר הבית ולהסיט את הלב ואת נאמנותם לתפקידם, שבו הם נטו לזלזל.

"בשנת עשרים ושלוש שנים למלכו... שם פניו לעלות לירושלים... ויען ויאמר לשריו הלא ידעתם כי יש עם היהודים אשר בירושלים... אין כבוד למלכות להניח את אלה על פני האדמה". היוונים באו, נלחמו וכבשו, והעמידו צלם בהיכל. יוחנן בן מתתיהו נכנס בערמה לניקנור מצביא היוונים המהולל והודיע לו שמעתה יהיה נאמן לו.

ניקנור ביקש מיוחנן, שיוכיח את כוונותיו, וישחט חזיר לצלם שהעמיד. יוחנן ביקש שמעשה זה לא ייעשה לפני הנוכחים, כדי ששמועה זו לא תגיע ליהודים, משום החשש שיהרגוהו. כולם יצאו ויוחנן תקע חרב בלבו. לאחר מכן הוא נלחם בחיילי ניקנור, שהובסו בבושת, ונהרגו מהם שבעים ושנים אלף ושבע מאות. אנטיוכוס נעלב ושלח את משנהו "בגריס" שכבש חזרה את ירושלים.

או אז הגיע המרד הגדול של חמשת בני מתתיה נגד הצבא הגדול בעולם. דומה הדבר, אמר אחד הרבנים, למספר בחורי ישיבה חמושים בסטנדרים ובשולחנות, שיצאו להילחם נגד צבא ארה"ב... וילחמו בעמים האלה: ויהרגו בהם הרג רב ויגרשו לאי היים כי בטחו באלקי השמים".

"בגריס" בווידי התבוסה שלו לפני אנטיוכוס: "גם אם יבואו עליהם כל העמים והאומות והלשונות לא יוכלו לחמשת בני מתתיה מאריות הם חזקים ומגשרים הם קלים ועזים הם מדובים". בסיבוב השלישי מגיע חזרה בגריס עם חיילים מכל המדינות בעולם ועם כוחות שריון - פילי "מרכבה 3" משוריינים. "ויחשוב בלבו ויאמר הפעם הזאת לא יוכלו לי בני ישראל כי רב חילי ועז ידי. ואלקי השמים לא חשב כן".

קבוצת בני הישיבה הללו, יוצאים למלחמה. הם לא עשו אימונים לפני כן בבסיסים סודיים, הכנתם הייתה: "צום גורו וישבו על האפר לבקשר רחמים מלפני אלקי השמים". הם מבטיחים את הח"ר ולוחמי הגרילה של בעלות הברית ואת שריוני נאט"ו. אנטיוכוס סולק ממלכותו בעקבות כך ומת. יחידת יחיד המכבים מאבדת בקרבות שניים מלוחמי מלחמת

בשיעור ב"שאל צדקה" בשנת תשט"ז. משמאל: בנו הראש"ל רבי יצחק. ממולו: בנו רבי אברהם

מרן זצוק"ל בוחן את התלמידים

קלה ומובנת לכולם. אני זוכר כשהייתי ילד, איך הוא הסביר את הסוגיה של 'טומאה דחיה או הותרה בציבור', שזו סוגיה מסובכת להבנה, בפרט לילד קטן. והוא הסביר זאת ממש בצורה קלה ופשוטה, שאפילו אנו כילדים, הבנו הכול בצורה ברורה. והיה רבי עזרא עטיה אומר, שהייתה גדולתו כמו שלמה המלך, שכל אחד יכול היה לקבל ממנו. גם הרבנים הגדולים, וגם האנשים הפשוטים".

נפלאה עטרת ראשינו

"מה נאמר ומה נדבר", מסיים הגאון רבי אליהו בן חיים את השיחה עמנו, כשפניו עצובות, "נפלה עטרת ראשינו. אוי נא לנו. מי אני שאדבר עליו בכלל. איך הגמרא אומרת, משל לאבן טובה שאין לה ערך, שכל סכום שתגיד הוא לא נכון. כך גם מרן זצוק"ל, כל מה שנשבח ונאמר על האבדה שלנו, זה מעט. זה ערך שאי אפשר לשער אותו. אם היה חי עוד כמה שנים, כמה היינו מרוויחים ממנו, אף שלכאורה הוא הגיע לשיבה טובה, בשבילנו הוא היה צעיר. מכיוון שכל יום וכל שנה שהוא היה חי עוד, זה היה דבר גדול מאוד לכל העם היהודי.

"ולבני משפחתו היקרים, איני יכול לומר, אלא רק 'המקום ינחם אתכם'. לאדם כזה אין נחמה. רק על ידי הקב"ה בעצמו. ויהי רצון שלא יוסיפו לדאבה עוד. וברוך השם שהוא השאיר אחריו בנים וחתנים תלמידי חכמים ויראי שמים, ובראשם את בנו הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א הראש"ל והרב הראשי לישראל, שהוא גדול מאוד בתורה. וזכה מרן זצוק"ל להכתירו לראשון לציון עוד בחייו. וכן השאיר לנו מרן זצוק"ל את ספריו הרבים, תורתו שבכתב ותורתו שבעל פה, הם אלה שינחמו אותנו" ■

"ויום אחד הוא ראה את מרן זצוק"ל עובר ליד הספרייה. קרא לו ואמר, 'מחילה חכם עובדיה, אולי כבודו יכול לעזור לי למצוא מי חיבר את אותם הספרים?' ונענה מרן זצוק"ל לבקשתו. ומספר אותו אדם, שמרן היה קורא שורה אחת בלבד בספר, ואומר מיד, 'זה ספר פלוני שחיבר אותו רב פלוני'. וכולם השתוממו מידיעתו העצומה. מתוך 20 ספרים, רק 3 ספרים הוא לא ידע. וזה כשהוא היה בגיל 36. ואני בטוח שלאחר כמה שנים הוא כבר ידע את כולם. וזה מראה שכבר בגילו הצעיר ידע אלפי ספרים.

"תדע לך, כמו מורנו ורבנו לא היה! ואין ספק, שהוא יזכר תמיד כמו כל גדולי הדורות הספרדים. כמו הרמב"ם ומרן הבית יוסף וכדומה. אין ספק. הוא שינה את כל יהדות ספרד. בזכותו יש תלמודי תורה, ישיבות, בתי דין, רבנים דיינים וכו'. הכול בזכותו. "ראש הישיבה רבי עזרא עטיה זצ"ל היה ממש גדול. אבל, ההשפעה שלו הצטמצמה אצל כמה עשרות רבנים גדולים, והם הפיצו את תורתו. לעומת זאת מרן זצוק"ל, ההשפעה שלו הייתה מעצמו על כל העולם היהודי, ולדורות.

"אני זוכר, שמרן זצוק"ל היה צעיר, והיה לומד בכולל של הרב צבי פסח פראנק זצ"ל. ולמדו עמו גדולי האשכנזים של הדור הקודם. וכבר אז, כשהיה צעיר, כיבדו אותו והעריכו מאוד את גדולתו בתורה. גם כשמרן זצוק"ל היה במצרים הוא השפיע מאוד. פעם הייתי בתעלת סואץ, והיה שם איזה יהודי שהיה חזן. ואמר לי, 'אתה יודע, אני למדתי במצרים אצל חכם עובדיה'. כולם הושפעו ממנו והתגאו בו. הוא היה מוצא חן בעיני כולם, ממש כמו יוסף הצדיק.

"בשיעורים שלו, הוא יכול היה לדבר על נושאים מסובכים ומורכבים מאוד, ולפשוט אותם בצורה